

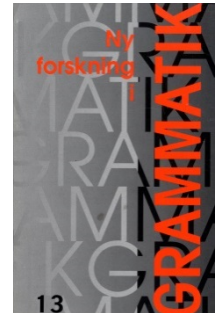
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Den 'mobile' negation og semantisk betydning

Forfatter: Merete Birkelund

Kilde: P. Durst-Andersen, L. Falster Jakobsen, H. Jansen, J. Pedersen & E. Strudsholm (red.). *Ny Forskning i Grammatik* 13, 2006, s. 25-44

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet. 2006

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Den 'mobile' negation og semantisk betydning

Merete Birkelund

1. Indledning

Den franske negation *ne ... pas* er karakteriseret ved dens placering omkring sætningens finitte verbal eller ved en – som oftest – samlet placering af dens to led foran en infinitiv. Disse mulige placeringer af negationen viser således generelt, hvilket element i sætningen negationen har i sit virkefelt. Imidlertid kan den franske negation flyttes til andre positioner i komplekse sætninger, hvorved dens virkefelt, i hvert fald i sætningens overfladestruktur, ændres. Det er sådanne tilfælde, der i litteraturen kendes under betegnelser som *neg-raising* eller *NOT-transportation*, og som tyder på, at negationen kan udvise en vis form for mobilitet inden for sætningens grænser. Imidlertid er der dog kun tale om en tilsyneladende mobilitet, der finder sted i sætningens syntaktiske overfladestruktur, og som kun er mulig ved visse verber med særlige semantiske karakteristika.

Selv om flere tidligere undersøgelser har behandlet negationens mobilitet (jf. bl.a. de Cornulier 1973 og Korzen 1973), har ingen af disse undersøgelser specifikt behandlet negationens placering i forbindelse med modalverber og de forskelle, der eksisterer mellem de to såkaldte ægte modalverber *devoir* og *pouvoir*, som er de to verber, der primært er denne fremstillings genstandsområde.

De to modalverber har en del ligheder, hvorved de adskiller sig fra de øvrige modalverber, idet fx ingen af dem kan følges af en kompletivsætning som objekt. Samtidig adskiller de sig væsentligt fra hinanden, når de befinder sig i negerede komplekse sætninger. I sådanne sætninger er negationens placering af afgørende betydning for tolkningen af dens virkefelt. En diskussion af kombinationen af modalverber og negation forekommer derfor at være interessant, idet negationens syntaktiske

placering i modaliserede sætninger ikke altid stemmer overens med dens semantiske virkefelt. Dette gælder imidlertid ikke alene for modaliserede negerede sætninger, men er ligeledes tilfældet for en række 'holdnings- og kognitionsverber'¹, der enten styrer en kompletivsætning eller tager en infinitiv som objekt.

I nogle tilfælde synes negationen at have verbet i kompletivsætningen eller infinitiven i sit virkefelt på trods af dens placering ved det styrende verbum, som fx i sætningen *Je ne veux pas qu'il parte*, der umiddelbart synes synonym med *Je veux qu'il ne parte pas*. Dette tyder på, at den franske negation, i hvert fald i forbindelse med nogle typer verber, kan udvise en form for mobilitet, uden at denne mobilitet dog nødvendigvis øver nogen egentlig indflydelse på sætningens semantiske indhold.

I det følgende vil jeg først give en kort beskrivelse af den franske negations karakteristika samt redegøre for dens normale placering i den franske sætning, hvorefter jeg med udgangspunkt i tidligere diskussioner vil undersøge negationens tilsyneladende mobilitet, specielt i forbindelse med de to modalverber *devoir* og *pouvoir*, samt i forbindelse med en række holdnings- og kognitionsverber.

2. Negationen og dens karakteristika

2.1. Negationen som polyfon størrelse

I henhold til formel logik beskrives negationen som en operator, der gør det muligt at vende en propositions sandhedsværdi, hvorved propositionen bliver ikke-sand. Ifølge den formelle logik vil det altid entydigt fremgå, hvilket element der negeres, idet negationen, for så vidt den er placeret **logisk korrekt**, vil forekomme foran det negerede element. Imidlertid vil en sådan logisk funderet beskrivelse langt fra kunne anvendes, når man har med naturlige sprog at gøre. Den formelle logik er utilstrækkelig for en lingvistisk beskrivelse af

---

1. De verber, der kaldes for 'holdnings- og kognitionsverber', og som er relevante for denne fremstilling, er verber, der giver udtryk for afsenders holdning eller tankevirksomhed. Det er verber som fx *dire*, *penser*, *espère* o.l.

negationen, idet der hyppigt er tale om flertydighed i tolkningen af hvilket sprogligt element, der befinder sig i dens virkefelt. Således er det relevant for en beskrivelse af negationen at inddrage såvel den leksikalske form, dens syntaktiske placering og dens semantik, samt visse aspekter af pragmatisk art for at nå frem til en korrekt tolkning af dens virkefelt.

I beskrivelsen af negationen tager jeg udgangspunkt i polyfoniteorien, og som teoretisk forankringspunkt anvender jeg ScaPoLine-teorien², som er en teori, der behandler, hvorledes polyfone forhold er kodet i sproget³. Jeg vil dog af pladshensyn ikke her redegøre for en polyfon beskrivelse af negationen, men blot nøjes med at konstatere, at i henhold til polyfoniteorien opfattes negationen overordnet som polemisk⁴.

Opfatter man negationen som en polemisk størrelse, findes der i negerede sætninger (mindst) to synspunkter, nemlig et underliggende affirmativt synspunkt og et på tekstniveau negeret synspunkt. Imellem disse to synspunkter, der er hierarkisk ordnede, hersker der et modsætningsforhold, forstået således at det positive synspunkt modsiges af et tilsvarende negativt synspunkt (dvs. det negative synspunkt afviser det implicitte affirmative synspunkt). For at forstå en negeret ytring må man derfor acceptere tilstedeværelsen af mindst to synspunkter, som er kontradiktoriske. Sagt med andre ord omfatter negationen på sætningsniveau en instruks om afvisning, hvilket svarer til dens semantiske basisbetydning, der således er resultatet af en dikotomi bestående af to synspunkter, som dermed er udgangspunkt for de mulige betydninger, som ytringen kan have.

-
2. Her henvises specielt til Nølle, H., C. Norén & K. Fløttum (2004): *ScaPoLine. La théorie scandinave de la polyphonie linguistique*. Paris: Kimé samt til de *Arbejdsrapporter*, som det Sproglige Polyfoninetwork, har udgivet siden 2004 på RUC.
  3. Ifølge ScaPoLine tales der dels om polyfone strukturer, som er instrukser, der er givet af den sproglige form, dels om polyfone konfigurationer, som angiver den polyfone læsning.
  4. Opfattelsen af negationen som polemisk giver anledning til henholdsvis en metalingvistisk læsning og en decideret polemisk læsning. I nogle tilfælde skal negationen tolkes som deskriptiv; den deskriptive læsning opfattes som en derivation af den polemiske. Her vil jeg dog kun interessere mig for den decideret polemiske negation, som umiddelbart er den eneste relevante for de tilfælde, der er genstand for nærværende undersøgelse.

2.2. *Negationens normale placering på fransk*

På fransk er negationen en toleddet størrelse⁵, der dels består af det proklitiske *ne*, der er bundet til pladsen foran sit værtsord, dvs. verbet, samt af et nægtelsesord, der optager pladsen efter verbet, fx *pas*, som er det mest almindelige og frekvente nægtelsesord, eller de partikulære nægtelsesord *jamais*, *plus*, som fungerer som adverbial, eller *aucun*, *personne*, *rien*, der udover at fungere som negationens andet led også indtager syntaktiske funktioner i sætningen som fx subjekt, objekt og attributiv.

I henhold til den franske sætnings topologiske struktur placeres negationens to led således, at den proklitiske størrelse *ne* placeres i finitzonen⁶ foran det finite verbal og foran eventuelle andre klitiske størrelser som fx de personlige pronominer i objekts- eller dativobjektsfunktion og/eller de to pronominaladverbier *en* og *y*. Negationens anden størrelse, nægtelsesordet, placeres i PP-zonen efter det finite verbal og foran eventuelle participier.

Er negationen placeret ved en infinitiv er hovedreglen, at negationens to led står samlet foran infinitiven, hvilket er den hyppigste placering, fx

- (1) Prenez garde de **ne pas** glisser.
(‘Pas på ikke at glide.’)

eller de kan eventuelt placeres omkring infinitiven som ved finite verber, hvilket dog opfattes som arkaisk.

Hvis infinitiven derimod er i en sammensat form, findes begge placeringsmuligheder:

- (2) J’ai peur de **ne pas** être compris.
(‘Jeg er bange for ikke at blive forstået.’)

- (2a) J’ai peur de **n’être pas** compris.

5. I talt sprog forsvinder det proklitiske *ne* dog ofte, således at nægtelsesordet *pas* alene udfylder negationens funktion, fx *Je sais pas comment il fait*. Jeg vil dog ikke i denne undersøgelse udbyde dette yderligere, idet jeg her primært er interesseret i skrevet sprog.

6. Jf. Nøлке, H. & H. Korzen (red.) (1999). *Det franske sprog. Topologi 1*. Kapitel IX, I. Foreløbig version.

2.3. *Negationens placering i komplekse sætninger*

Den franske negation er med andre ord centreret omkring verbet, hvilket betyder, at normalt vedrører negationens virkefelt den streng i sætningen, som den er placeret i umiddelbar nærhed af og/eller omkranser. Imidlertid er det sådan, at man ved en række verber, fx modalverberne og visse holdnings- og kognitionsverber, der udtrykker afsenders opfattelse, mening eller holdning, ser, at negationens syntaktiske placering ikke altid stemmer overens med dens semantiske virkefelt.

Når disse verber følges af en infinitiv eller en kompletivsætning, kan negationens to led enten omkranse det styrende verbum eller de kan placeres samlet foran den infinitiv, der styres af sætningens finite verbum eller omkring det styrede verbum i kompletivsætningen. Det er i disse tilfælde, at man, set i forhold til negationens virkefelt, har med en slags **ulogisk** placering at gøre. Eksempler på en sådan placering af negationen ses fx i (3):

- (3) Je **ne** veux **pas** partir.
 ('Jeg vil ikke tage afsted.')

som kan omskrives til (3a):

- (3a) J'ai la volonté de **ne pas** partir
 ('Jeg har vilje til ikke at tage afsted.')

Derimod vil (3) næppe kunne omskrives til (3b):

- (3b) Je **n'ai pas la volonté** de partir.
 ('Jeg har ikke vilje til at tage afsted.')

selvom negationen er placeret ved *vouloir*, som den således syntaktisk har i sit virkefelt.

En tilsvarende placering af negationen findes desuden ved en række verber som fx *croire*, *penser*, *sembler*, *devoir*.

- (4) Je **ne crois/pense pas** que Pierre parte.
 ('Jeg [tror ikke], at Pierre tager afsted.')

(5) Il **ne semble pas** que Marie veuille partir.
(‘Det [ser ikke ud til], at Marie vil tage afsted.’)

(6) Vous **ne devez pas** envoyer la lettre.
(‘De [må ikke] sende brevet.’)

Negationen kan ved verberne *croire*, *penser*, *sembler*, *devoir* o.l. dog også placeres ved henholdsvis infinitiven eller verbet i den underordnede kompletivsætning, hvorved negationen således placeres i umiddelbar nærhed af sit semantiske virkefelt, således som det fremgår af følgende eksempler:

(4a) Je crois/pense que Pierre **ne partira pas**.
(egt. ‘Jeg tror, at Pierre [ikke tager af sted].’)

(5a) Il semble que Marie **ne veuille pas partir**.
(egt. ‘Det ser ud til, at Marie [ikke vil tage af sted].’)

(6a) Vous devez **ne pas envoyer** la lettre.
(egt. ‘De må [ikke sende] brevet.’)

Uanset negationens placering ved disse verber, vil betydningen stort set være identisk, hvorfor placeringen af negationen tilsyneladende ikke har nogen synderlig indflydelse på verbets og sætningens semantik, ligeså lidt som dens placering har betydning for afkodningen af dens virkefelt, som både i eksemplerne (4) - (6) og (4a) - (6a) er infinitivens eller kompletivsætningens verbum. Der vil altså kun være tale om semantiske nuancer, der umiddelbart er vanskelige at skelne fra hinanden.

Imidlertid er det ikke ved alle verber, at negationen kan flytte plads uden at ændre sætningens semantik. Dette ses bl.a. ved et modalverbum som *pouvoir*, hvor placeringen af negationen har indflydelse på semantikken:

(7) Pierre **ne peut pas** nager.
(‘Pierre [kan ikke] / [må ikke] svømme.’)

(7a) Pierre peut **ne pas nager**.

(‘Pierre kan [ikke svømme].’ = ‘Pierre kan lade være med at svømme.’)

I (7) hvor negationen er placeret omkring det styrende modalverbum og har dette i sit virkefelt, vil den semantiske læsning være, at Pierre er, evt. fysisk, ude af stand til at svømme eller at han ikke må. I (7a) derimod, hvor negationen har infinitiven *nager* i sit virkefelt, er betydningen snarere, at Pierre kan lade være med eller kan undlade at svømme, dvs. Pierre har her en mulighed, enten en, han vælger selv eller en, som en eller anden eller omstændighederne giver ham.

Ud fra disse overordnede observationer forekommer det således interessant at forsøge at finde frem til en forklaring, der kan gøre rede for negationens placering, dels i de tilfælde, hvor dens placering tilsyneladende ikke spiller nogen (synderlig) rolle for semantikken, sådan som det er tilfældet med fx modalverberne *devoir* og *vouloir* og holdningsverberne *penser* og *croire*, dels i de tilfælde, hvor negationen ikke udviser en sådan mobilitet, men hvor dens placering klart indvirker på sætningens betydning med tydelige semantiske forskelle til følge, således som det er tilfældet med modalverbet *pouvoir* (jf. (7) og (7a)).

3. Er negationen mobil eller ...?

Diskussionen om negationens mobilitet er som tidligere nævnt langt fra ny. Der findes således en lang række undersøgelser over negationens såkaldte mobilitet, der i litteraturen omtales som bl.a. *NOT-Transportation* (Fillmore 1963), *not-hopping*, *Negative Transportation* (fx Lakoff 1969) eller som *neg-raising* (fx Kiparsky & Kiparsky 1971 og Horn 2001).

Inden for den generative grammatik forklares fænomenet *neg-raising* som en negation, der fra sætningens dybdestruktur **løftes** op til sætningens overflade. Ifølge teorien om *neg-raising* opfattes negationens mobilitet primært som en leksikalsk-syntaktisk regel, i henhold til hvilken en negation kan være placeret på overfladestrukturen ved det styrende verbum, mens den i sætningens dybdestruktur berører den underordnede sætning, der styres af fx et viljesverbum eller et meningsverbum. Det betyder med andre ord, at den **løftede** negation kun synes at have

den underordnede sætnings verbum i sit virkefelt uagtet dens placering i den styrende sætning.

3.1. Afvisning af teorien om *neg-raising*

Teorien om *neg-raising* er blevet forkastet i flere undersøgelser, bl.a. af de Cornulier (1973), hvis argumenter er genoptaget af Korzen (1973). Jeg vil ikke her gå ind i alle de forskellige modargumenter, der er blevet fremført, men vil nøjes med blot at anføre et enkelt af dem, som bl.a. Muller (1991: 125 ff) har fremført. Negationen udviser kun tilsyneladende mobilitet ved en række verber – udover ved holdnings- og kognitionsverber – for **løftes** negationen frem til det styrende verbum ved en række verber, ændres sætningens semantiske indhold, således som det fremgår af (8) - (9a):

(8) Je **ne me souviens pas** que Luc soit venu de la journée.
(‘Jeg mindes ikke, at Luc kom ...’)

(8a) Je me souviens que Luc **n’est pas venu** de la journée.
(‘Jeg mindes, at Luc ikke kom ...’)

(9) Je **n’exige pas** que Luc boive de vin.
(‘Jeg kræver ikke, at Luc drikke vin.’)

(9a) J’exige que Luc **ne boive pas** de vin.
(‘Jeg kræver, at Luc ikke drikker vin.’)⁷

Dette gælder, som tidligere vist i eksemplerne (7) og (7a), og som eksemplerne (10), (10a), (11) og (11a) nedenfor ligeledes illustrerer, også negationens placering i forhold til modalverbet *pouvoir*. Her har negationens placering afgørende indflydelse på ytringens betydning:

(10) Après cette course, j’ai eu beaucoup de mal à me remotiver. Puis, pendant la finale, je **n’ai pas pu voir** mes adversaires pendant 300 mètres. Au virage des derniers 100 mètres, j’ai pu jeter un rapide coup d’œil. Cette ligne fut à la fois un atout, parce que j’ai vraiment fait ma course, et un handicap, parce qu’il est toujours

7. Eksemplerne (8), (8a), (9) og (9a) er citeret efter Muller (1991: 125 ff).

bien de savoir que font les autres, reconnaît-elle. (Sud-Ouest 26.07.05: 9)

(‘... i finalen kunne jeg ikke se mine modstandere ...’)

(10a) ..., pendant la finale, **j’ai pu ne pas voir** mes adversaires pendant 300 mètres. ...

(‘...i finalen kunne jeg lade være med at se mine modstandere...’)

(11) Pour permettre une satisfaction rapide de la clientèle le concédant s’engage à respecter des délais de livraison rapide. – Le concessionnaire **ne pourra être tenu** pour responsable des annulations provenant de retards imputables au concédant. Dans ce cas, il percevra malgré tout la commission correspondante. (art. 3, Contrat de distribution exclusive)

(‘... Eneforhandleren kan ikke holdes ansvarlig for annulleringer, der skyldes ...’)

(11a) ... – Le concessionnaire **pourra ne pas être tenu** pour responsable des annulations ...

(‘... Eneforhandleren kan undgå at blive holdt ansvarlig for de annulleringer, der skyldes ...’)

I eksemplerne (10) og (11) er der tale om en polemisk læsning af negationen. Dette er derimod ikke tilfældet ved *devoir* (jf. (6) og (6a)). Modalverbet *devoir* bevarer sit modale indhold og anfægtes så at sige ikke af selve negationen, men modificerer primært afsenders holdning til propositionens indhold. De argumenter, som teorien om *neg-raising* fremfører, kan således ikke anvendes ved alle verber som forklaring på negationens mobilitet og de semantiske forskelle, der opstår.

I mange eksempler influerer negationens placering, udover den allerede omtalte ændring i sætningens semantik, også på sætningens præsuppositioner, som det fremgår af følgende eksempler:

(12) Je **ne voudrais pas** être Dieu.

(‘Jeg ville ikke gerne være Gud.’)

- (12a) Je voudrais **ne pas être** Dieu.
 ('Jeg ville gerne ikke være Gud.')

hvor (12a) forudsætter, at det er Gud selv, der taler, hvorimod (12) giver udtryk for afsenders (*je*) manglende lyst til at være Gud.

3.2. *Tendens til placering ved det styrende verbum*

Uanset om det styrede verbum befinder sig i en kompletivsætning eller er en infinitiv, er der tendens til at foretrække en placering af negationen ved det styrende verbum på fransk, selvom en placering i kompletivsætningen eller ved infinitiven principielt er mulig. Dette gælder dog som allerede nævnt ikke *pouvoir* (jf. desuden 3.4):

- (13) Je **ne veux pas** que vous sortiez.
 (13a) (?) Je veux que vous **ne sortiez pas**.

- (14) Je **ne veux pas** sortir.
 (14a) (?) Je veux **ne pas** sortir.

Uanset om *vouloir* følges af en kompletivsætning eller af en infinitiv, findes begge placeringsmuligheder, hvilket ligeledes gælder for modalverberne *falloir* og *devoir*:

- (15) Il **ne faut pas** y aller.
 (15a) (?) Il faut **ne pas** y aller.

- (16) Vous **ne devez pas** y aller.
 (16a) (?) Vous devez **ne pas** y aller.

samt en række holdnings- og kognitionsverber som fx *croire*, *souhaïter* og *penser*:

- (17) Je **ne crois pas** avoir dit cela.
 ('Jeg [er ikke af den opfattelse] / [tror ikke], at jeg har sagt det.')

- (17a) Je crois **ne pas** avoir dit cela.
 ('Jeg er af den opfattelse / tror, at jeg [ikke har sagt] det.')

(18) Il **ne** souhaite **pas** y aller.
 ('Han [ønsker ikke] at tage dertil.')

(18a) Il souhaite **ne pas** y aller.
 ('Han ønsker [ikke at tage dertil].')

(19) Je **ne** **pense pas** qu'il vienne.
 ('Jeg [tror ikke], at han kommer.')

(19a) Je pense qu'il **ne viendra pas**.
 (Jeg tror, at han [ikke kommer].)

Således fastslår afsender både i (17) og (17a), at han, så vidt han husker, ikke har sagt noget. Tilsvarende er der i eksempel (18) heller ikke noget, der umiddelbart tyder på nogen indlysende semantisk forskel. Eksempel (18a) vil måske blive foretrukket, hvis man virkelig ønsker at insistere på den manglende lyst til at tage afsted. Således vil placeringen af den samlede negation foran infinitiven blive anvendt for eventuelt at opnå en mere markeret og utvetydig betydning⁸. Den mere markerede placering af negationen fremkommer ligeledes i (19a), hvorimod (19) ikke giver udtryk for nogen særlig fremhævelse af negationen.

Ifølge Jespersen (1917: 53) synes der generelt at være en "... strong tendency in many languages to attract to the main verb a negative which should logically belong to the dependent nexus". Jespersen anfører i den forbindelse eksemplet:

(20) I don't think he has come.

hvis semantiske indhold svarer til: *I think he has not come*. En lignende pragmatisk forklaring på, at man ofte vil foretrække en **ulogisk** placering af negationen ved det styrende verbum, finder vi hos Nyrop i *Grammaire*

---

8. En lille rundspørge blandt 10 frankofone informanter bekræfter denne hypotese, idet alle opfattede placeringen af negationen i den styrende sætning som mest naturlig og mest almindelig, mens en placering ved det styrede verbum, hvad enten det befinder sig i en kompletivsætning eller er en infinitiv, opfattedes som ualmindelig og under alle omstændigheder som en stærk insisteren fra afsenders side på negationen.

historique de la langue française, t. VI fra 1930, hvor han forklarer negationens plads ved det styrende verbum som “un besoin instinctif du sujet parlant de souligner tout de suite qu’il s’agit de quelque chose qui ne doit pas arriver”.

Det samme fænomen, hvor det styrende verbum **tiltrækker** negationen, som alligevel, på trods af sin placering, har infinitiven i sit virkefelt, gør sig også gældende på dansk, hvilket fremgår af (21):

(21) Jeg **håber ikke**, han kommer.

Derimod virker (21a) underlig på dansk eller vil i hvert fald blive opfattet som særligt markeret, selvom negationen her er placeret i umiddelbar nærhed af sit semantiske virkefelt:

(21a) ? Jeg håber, at **han ikke kommer**.

Ved det tilsvarende verbum *espère* på fransk er der dog ikke denne valgmulighed, og ordstillingen i (22) vil blive foretrukket:

(22) J’espère qu’il **ne viendra pas**.

frem for (22a), der forekommer besynderlig:

(22a) ? Je **n’espère pas** qu’il vienne.

På fransk er der således i de tilfælde, hvor den mobile negation er mulig, en tendens til at placere negationen ved det styrende verbum, hvilket da også opfattes som det mest almindelige. Placeres negationen derimod ved det styrede verbum i ledsætningen eller ved infinitiven, er der tale om en markeret insisteren på det benægtede indhold. Horn (2001: 316) taler i den forbindelse om henholdsvis en svækkelse⁹ og en styrkelse af negationen. Ifølge Horn er der her tale om et samspil mellem to principper: 1) negationens styrke svækkes afhængig af den afstand, der er

---

9. Horn taler om “a somewhat weakened or attenuated negation”. Denne terminologi forekommer umiddelbart mindre hensigtsmæssig. Af pladshensyn vil jeg dog ikke gå yderligere ind i denne diskussion her.

mellem negationen og den konstituent, som den logisk hører til, og 2) negationen styrkes afhængig af, hvor tæt eller hvor meget den er inkorporeret eller decideret morfologisk opslugt. Semantisk vil forskellen i ovenstående eksempler imidlertid være væsentligt reduceret og måske nærmest ikke-eksisterende, uafhængigt af negationens placering. Det tyder på, at på trods af negationens placering i den styrende sætning, kan den påvirke den styrede ledsætning eller infinitiv **på afstand**.

3.2.1. *Forskellig tolkning af samme placering*

På trods af ovennævnte tendens til at foretrække en placering af negationen ved visse modal-, holdnings- eller kognitionsverber uden store semantiske forskelle, vil en sådan placering af negationen alligevel kunne give anledning til forskellige tolkninger. Således vil placeringen ved det styrende verbum, fx *croire*:

- (23) Julie **ne** **croit pas** que la terre tourne autour du soleil. (cit. Herslund & Korzen 1999:116)
 ('Julie tror ikke, at solen drejer rundt om jorden.')

kunne give anledning til henholdsvis en læsning, hvor det er det styrende verbum, der befinder sig i negationens virkefelt, dvs. en polemisk læsning af negationen, og en anden læsning, hvor det er ledsætningens indhold, der negeres, dvs. svarende til 'Julie tror, at det ikke er tilfældet ...'. Denne problematik illustrerer Jespersen (1917) bl.a. med eksempler som:

- (24) He tried not to look that way.
 ('Han forsøgte at undgå ...')
- (24a) He did not try to look that way.
 ('Han gjorde ikke noget forsøg ...')
- (24b)? He tried to not look that way.
 (nærmest: 'Han forsøgte at lade være med ...')

Jespersen argumenterer for, at (24) er tvetydig, således at negationen enten kan have det styrende verbum – eller infinitiven – i sit virkefelt. Eksempel (24a) med *do*-omskrivningen undgår tvetydigheden, og endelig

er det sidste eksempel (24b) med den mere usædvanlige placering af negationen efter infinitivmærket *to* det mindst tvetydige, hvor negationen entydigt har infinitiven i sit virkefelt.

Placeres negationen således ved det styrende verbum, synes der altså at være flere tolkninger af negationens virkefelt, mens en placering af negationen ved det styrede verbum giver en utvetydig læsning af negationens virkefelt. Dette kan så også forklare, hvorfor man på fransk har mulighed for at anvende den dobbelte negation som i (25) og (26):

- (25) Il **ne** peut **pas ne pas** aimer.
(‘Han kan ikke lade være med at elske.’)
- (26) Il **ne dit pas ne pas** vouloir partir.
(‘Han siger ikke, at han ikke vil tage afsted.’)

3.3. Sætningstypens betydning

Grunden til at foretrække en placering af negationen i den styrende sætning (oversætningen) skal ifølge Herslund og Korzen (1999) findes i sætningstypen. For de verber, der er genstand for nærværende undersøgelse, gælder, at de indgår i eksplikative sætninger (Herslund og Korzen 1999: 60), specielt kompletivsætninger, der er karakteristiske ved at være ufuldstændige sætninger, når de står uden undersætning. Undersætningen alene kan imidlertid heller ikke fungere selvstændigt, idet dens illokutionære værdi udelukkende findes i den styrende sætning. Således bidrager den styrende sætning, bortset fra sit leksikalske indhold, udelukkende med sin funktion som “neustisk-tropisk komponent” (Herslund og Korzen 1999: 93) for undersætningen. Den væsentlige information findes i undersætningen, som er den egentlige proposition, mens den styrende sætning indikerer den modale værdi, der asserterer undersætningen.

Undersætningen har således intet selvstændigt indhold uden afsenders subjektive holdning, der udtrykkes gennem verbet i den styrende sætning. Dette gør sig ligeledes gældende, når det styrende verbum er et modalverbum som *devoir*. Også her udtrykkes afsenders modale holdning til indholdet i propositionen, dvs. til den information, der ligger i infinitiven.

3.4. *Det styrende verbums semantik*

Meget tyder på en generel tendens til at placere negationen ved det styrende verbum. Men som det fremgår af de ovenfor analyserede eksempler, gælder det ikke alle verber. Det vil derfor være relevant at se nærmere på de styrende verbers semantik for på den måde at nå nærmere en forklaring på negationens mulige mobilitet ved nogle grupper af verber, når den nu er umulig ved andre. Som udgangspunkt må man antage, at der er tale om to grupper af verber med hver deres semantiske karakteristika, hvorfor en klassificering af disse verber kan være relevant.

(27)¹⁰

- MOBILITET	+ MOBILITET
modalverber: pouvoir savoir oser	modalverber: vouloir falloir devoir
sembler/paraître:	sembler/paraître: sembler paraître
menings-ytringsverber: dire raconter prétendre demander	menings-ytringsverber: penser croire supposer avoir l'impression
følelse: craindre avoir peur redouter s'étonner regretter comprendre être surpris/désolé/content ...	ønske/vilje: tenir à espérer (?) désirer (?) souhaiter (?) avoir envie (?)
andre: oublier essayer choisir commencer continuer cesser osv.	

10. Jf. Korzen (1973: 6-7). Her er kun gengivet de verber, der konstrueres med enten en kompletvætning eller en infinitiv som objekt.

Hanne Korzen (1973) har med udgangspunkt i de Cornulier (1973) forsøgt at klassificere de verber, der kan konstrueres med en infinitiv eller en kompletivsætning, og hvor negationen udviser tilsyneladende mobilitet. Hun har forsøgsvis opstillet en liste over disse verber og har derefter inddelt dem afhængig af, om en flytning af negationen giver semantiske betydningsændringer eller ej.

Tilsyneladende er der et relativt stort antal verber, der ikke tillader mobil negation uden semantisk betydningsændring. Det tyder på, at negationens mobilitet må opfattes som det usædvanlige, hvilket da også fremgår af skemaet i (27).

Ifølge Herslund & Korzen er negationens mobilitet kun mulig ved verber, der "har så generel en betydning, at de kun tillader to muligheder" (1999: 117), dvs. enten *P* eller *negP*. Dette gælder bl.a. menings-ytringsverber som *croire*, *penser* samt modalverbet *devoir*. I de analyserede eksempler er disse verbers primære funktion at tilføje en præcisering af enten leksikalsk eller modal art i forhold til ledsætningen eller infinitiven. Herved bliver de at opfatte som asserterende indledere i den sætningskonstruktion, de indgår i.

Den anden gruppe, som ikke tillader mobil negation, udgøres af verber, der semantisk har en mere specifik betydning, fx *dire*, *raconter* og modalverbet *pouvoir*. Også disse verber fungerer som indledere, men deres semantiske indhold er langt mere specifikt, hvorved de indtager en mere selvstændig rolle og altså ikke blot fungerer som asserterende indledere.

4. Konkluderende bemærkninger

Som det er fremgået af ovenstående, angiver de verber, der tillader negationen at flytte plads, dvs. viljesverber, enkelte modalverber som *devoir*, samt visse holdnings- og kognitionsverber, afsenders subjektive eller modale holdning til den væsentlige information, som findes i ledsætningen eller i infinitiven. Negationens placering indvirker derfor ikke direkte på det styrende verbum og den modale eller subjektive værdi, der måtte ligge deri.

De verber, der automatisk medfører betydningsændring, hvis negationen flyttes, har en mere selvstændig semantik. Dette gælder bl.a.

modalverbet *pouvoir*, der således adskiller sig fra *devoir*, der netop er karakteriseret ved at kunne kombineres med mobil negation uden betydningsændring. På trods af deres øvrige lighedspunkter opfører de to såkaldte ægte modalverber sig således forskelligt med hensyn til den mobile negation, hvorfor der forestår en grundigere analyse af disse to verbers kombination med negationen med henblik på en yderligere afklaring af deres semantiske forskelle.

Generelt kan det dog fastslås, at placeringen af negationen afhænger dels af den sætningskonstruktion, som den indgår i, dels af det semantiske indhold i de verber, der indgår i den styrende sætning, og endelig hænger placeringen af negationen sammen med dens semantiske virkefelt, som ved visse verber synes at kunne udstrækkes til hele sætningen.

Henvisninger

- Benveniste, E. (1966). *Eléments de linguistique générale* I. Paris: Gallimard.
- Birkelund, M. (2000). *Modalité et temporalité dans les contrats commerciaux rédigés en français. Une analyse des temps verbaux dans les énoncés performatifs*. Ph.D.-afhandling, Odense: Syddansk Universitet.
- Birkelund, M. (2003). At negere eller ikke negere, i Bache, C., M. Birkelund, & N. Nørgaard (red.): *Ny forskning i grammatik* 10. *Christiansminde*. Syddansk Universitets Trykkeri. 25-42.
- Birkelund, M. (2005). Negation et modalité, i Molendijk, A. & C. Vet, (red.) *temporalité et attitude. Structuration du discours et expression de la modalité*. Cahiers Chronos, 12. Amsterdam – Atlanta: Rodopi. 97-108.
- Birkelund, M., G. Boysen, P.S. Kjærsgaard (red.) (2003). *Aspects de la modalité*. Linguistische Arbeiten. Tübingen: Max Niemeyer.
- Blinkenberg, A. (1933). *L'ordre des mots en français moderne*, 2. København.
- Callebaut, B. (1991). *La négation en français contemporain. Une analyse pragmatique et discursive*. Bruxelles: Paleis der Academiën.
- Cornulier, B. de (1973). Sur une règle de déplacement de négation, i *Le français moderne*, no 1. Paris. 43-57.
- Ducrot, O. (1984). *Le dire et le dit*. Paris: Minuit.
- Fillmore, C. (1963). The Position of Embedding Transformations in a Grammar, i *Word* 19. 208-231.

- Fløttum, K. (2005). Moi et autrui dans le discours scientifique: l'exemple de la négation *ne...pas*, i Bres, J. et al. *Dialogisme et polyphonie. Approches linguistiques*. Bruxelles: de boeck.duculot. 323-337.
- Forest, R. (1994). La négation et les verbes d'adhérence. Pour en finir avec le *neg-raising*, i Attal, P. (red.) *La négation. Actes du colloque de Paris X – Nanterre*. 12-13-14: novembre 1992: Paris: LINX.
- Heldner, C. (1981). *La portée de la négation. Un examen de quelques facteurs sémantiques et textuels pertinent à sa détermination dans des énoncés authentiques*. Stockholm.
- Herslund, M. & H. Korzen (1999). *Det franske sprog. Den komplekse prædikation I. Kapitel VIII. I. Foreløbig version*.
- Horn, Laurence R. (2001). *A natural history of negation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kiparsky, C. & P. Kiparsky (1971). Fact, i Steinberg, D. & L. Jakobovitz (red.) *Semantics: An Interdisciplinary reader*, Cambridge, Cambridge University Press. 345-369.
- Korzen, H. (1973). *Hvorfor « mobil nægtelse » ?* RIDS no 22, København: Romansk Institut.
- Lakoff, R. (1969). A Syntactic Argument for Negative Transportation, i *CLS* 5. 140-147.
- Larrivée, P. (2001). *L'interprétation des séquences négatives. Portée et foyer des négations en français*. Bruxelles: Duculot.
- Larrivée, P. (2004). *L'association négative. Depuis la syntaxe jusqu'à l'interprétation*. Genève-Paris: Droz.
- Larrivée, P. (2005). Les voix de la polyphonie négative, i Bres, J. et al. *Dialogisme et polyphonie. Approches linguistiques*. Bruxelles: de boeck.duculot. 313-322.
- Martin, R. (1976). *Inférence, antonymie et paraphrase*. Paris: C. Klincksieck.
- Martin, R. (1983). *Pour une logique du sens*. Paris: PUF.
- Muller, C. (1991). *La négation en français. Syntaxe, sémantique et éléments de comparaison avec les autres langues romanes*. Genève: Droz.
- Nuyts, J. (1987). A cognitive-pragmatic reconsideration of negative raising, i van der Auwera, J. & L. Goosens (red.). *Ins and outs of the predication*. Functional Grammar Series 6. Dordrecht: Foris. 107-121.
- Nyrop, P. (1930). *Grammaire historique de la langue française*, t. VI. København: Gyldendal.

- Nølke, H. (1994). *Linguistique modulaire: de la forme au sens*. Louvain – Paris: Peeters.
- Nølke, H. & H. Korzen (red.) (1999). *Det franske sprog. Topologi 1. Kapitel IX, I*. Foreløbig version.
- Nølke, H., K. Fløttum, & C. Norén (2004). *ScaPoLine. La théorie scandinave de la polyphonie linguistique*. Paris: Kimé.
- Riegel, M., J.-C. Pellat & R. Rioul (1994/1999). *Grammaire méthodique du français*. PUF.
- Sten, H. (1938). *Nægtelserne i fransk*. København.
- Togeby, K. (1984). *Grammaire française*. Vol. 4, Copenhagen: Akademisk Forlag.
- Tuțescu, M. (2005). *L'auxiliation de modalité. Dix auxi-verbs modaux*. București: Universității din bucurești.

